

Шпортюк Наталія Леонідівна,
к. держ. упр., доцент кафедри менеджменту і права,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет,
м. Дніпро
ORCID 0000-0003-1941-8522

УДК 338.436

doi: 10.34213/tp.19.02.22

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ АПК І ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИНАХ

Розглянуто значення інноваційного розвитку українського АПК як невідмінної умові конкурентоспроможності на агропродовольчому ринку. Розкрито теоретичні основи галузевої інноваційної системи АПК, сучасний стан інноваційного розвитку аграрної сфери, включаючи державне регулювання й інформаційно-консультаційне забезпечення.

Зроблено детальний аналіз основних напрямів розвитку інноваційних процесів у сфері економіки АПК і земельних відносинах, надано практичні рекомендації щодо підвищення ефективності інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві.

Ключові слова: агропромислове виробництво, упровадження, економічна ефективність, інновація, інноваційна діяльність, державне регулювання, земельні відносини.

Постановка проблеми. Особливістю сучасного періоду розвитку всіх галузей і сфер агропромислового виробництва є необхідність прискорення науково-технічного прогресу на основі інноваційних процесів, що дозволяє вести безперервне оновлення виробництва на базі освоєння досягнень науки, техніки і передового досвіду. Світовий досвід показує, що інноваційні процеси, як правило, не тільки заохочуються, але й регулюються державою шляхом формування політики і планомірної організації інноваційної діяльності [2].

Досвід розвинених країн світу в останні роки показує, що підвищення ефективності агропромислового виробництва досягається за рахунок активізації інноваційної діяльності, тобто успішного функціонування науково-технічної сфери галузі. Кінцевим результатом інноваційної діяльності є створення інновацій та їхнє освоєння безпосередньо у виробництві, що сприятиме систематичному і все більш прогресуючому організаційно-економічному, технічному та технологічному оновленню агропромислового виробництва і підвищенню його ефективності [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інноваційний процес в АПК може плинути в різних формах. Зокрема, він може розвиватися інтенсивно, уповільненими темпами або дуже повільно, тобто екстенсивно.

З цього питання знаходимо безліч публікацій, у яких висвітлено аспекти господарської діяльності підприємств різних галузей національної економіки, де інновації розглянуто як процеси перетворення наукового знання на інновацію.

Комплексне дослідження інноваційного розвитку в аграрному секторі економіки держави є предметом численних публікацій. Серед них можна виділити роботи О. Бородіної, П. Гайдуцького, О. Єранкіна, Т. Зінчук, І. Кириленка, М. Кропивка, Ю. Лопатинського, Ю. Лупенка, В. Месель Веселяка, П. Саблука, М. Федорова та ін.

Разом із тим питання впливу науково-технічного прогресу на забезпечення ефективної діяльності підприємств агропромислового комплексу, роз-

витку в них інноваційних процесів та здійснення інноваційної діяльності висвітлено недостатньо, що зумовлює необхідність подальших поглиблених наукових досліджень.

Постановка завдання. Метою статті є розроблення теоретично-методологічних засад і практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності державного регулювання інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві.

Виклад основного матеріалу. Сучасний економічний розвиток і темпи зростання ВВП різних країн, їхнє становище на світовому і вітчизняному ринках, продовольча безпека, життєвий рівень населення й подолання наслідків фінансових криз залежать від науково-технічного забезпечення господарських суб'єктів АПК.

Більшість розвинених зарубіжних країн перейшли на інноваційний (постіндустріальний) шлях розвитку, при цьому інноваційні досягнення забезпечують 80–85 % економічного зростання виробництва. Нині головною рушійною силою суспільного розвитку стають знання, що забезпечують формування інноваційного виробництва, яке передбачає створення й використання принципово нових, високоефективних техніко-технологічних та енергоощадних ресурсів: машин, обладнання, матеріалів, високоефективних селекційних досягнень, автоматизацію виробництва на тваринницьких комплексах і фермах, у переробних галузях АПК [1].

Останніми роками в аграрному секторі відбулися глибокі соціально-економічні перетворення (трансформація форм власності, зміна організації та розмірів виробництва, виникнення різних організаційно-правових форм суб'єктів господарювання, поява нових організаційно-економічних механізмів функціонування сільського господарства).

У сфері економіки АПК і земельних відносин доцільно виділити такі основні напрями розвитку інноваційних процесів.

1. Забезпечення розроблення й реалізації аграрної політики в Україні на довгостроковий період, адекватної процесу глобалізації.

Конкретною вихідною продукцією у цьому напрямі є пропозиції з вузлових проблем аграрної та агропродовольчої політики в Україні на середньострокову і довгострокову перспективу, що будуть основою розроблення концепції аграрної політики країни.

2. Удосконалення організаційно-економічного механізму функціонування АПК з метою створення високорозвиненого, рентабельного і стійкого сільськогосподарського виробництва.

До основних перспективних проблем удосконалення організаційно-економічного механізму функціонування АПК належать:

– проекти і моделі розвитку системи управління галуззю, модель паритетності економічних відносин сільського господарства з іншими галузями економіки, еквівалентних міжгалузевих зв'язків, що дозволяють упорядкувати ціновий паритет і підвищити ефективність розвитку галузі;

– рекомендації, моделі й механізми розвитку ринкових відносин і державного регулювання АПК;

– економічні механізми та інституційні форми функціонування аграрного ринку України в умовах інтеграції в загальний аграрний ринок, Євразійське економічне співтовариство, Митний союз;

– рекомендації щодо розвитку аграрного маркетингу у продуктових підкомплексах АПК;

– прогноз розвитку і споживання основних видів сільськогосподарської продукції, сировини і продовольства в Україні на середньострокову перспективу;

– механізм удосконалення цінових і фінансово-кредитних відносин в АПК України;

– економічні механізми розвитку ринку матеріально-технічних ресурсів АПК на основі принципів маркетингу і логістики.

3. Розроблення методології формування організаційно-економічного механізму розвитку галузей і форм господарювання в АПК буде розвиватися за такими конкретними напрямками:

– перспективні моделі форм господарювання сільськогосподарських організацій, кооперативних та інтегрованих формувань в АПК;

– моделі організації та мотивації праці в сільськогосподарських організаціях;

– механізм взаємодії великого і малого бізнесу в АПК;

– рекомендації щодо забезпечення конкурентоспроможності продукції галузей рослинництва і тваринництва.

4. Розробка прогнозу розвитку АПК на довгострокову перспективу

Для здійснення науково обґрунтованого прогнозування соціально-економічного і технологічного розвитку агропромислового виробництва необхідно розробити рекомендації з прогнозування сільського господарства на державному і регіональному рівнях, а також економіко-математичну модель і програмне забезпечення прогнозу соціально-економічного і технологічного розвитку агропромислового виробництва в Україні.

5. Формування перспективних моделей ринків сировини, продовольства і матеріально-технічних ресурсів.

Для цього буде потрібно розробити організаційно-економічні механізми формування перспективних моделей, які забезпечать підвищення ефективності функціонування аграрного ринку країни й упровадження науково обґрунтованих міждержавних економічних відносин.

6. Розвиток інформатизації та комп'ютеризації виробництва й упровадження інноваційних методів управління.

Реалізація цього напрямку вимагає розроблення методів, моделей, комп'ютерних технологій нормативних документів, що сприятиме ефективному розвитку інформатизації, активізації процесів упровадження продуктів інформатизації в АПК і аграрну науку, підвищенню обґрунтованості рішень при формуванні аграрної політики, поліпшенню керованості в агропромисловому виробництві.

Зокрема, необхідно розробити показники і критерії, нормативні та організаційно-економічні документи щодо переходу інформатизації АПК і аграрної науки на промислову технологію проектування й упровадження інформаційних систем, а також інформаційні технології ситуаційного аналізу сільського господарства і агропромислового виробництва на державному і регіональному рівнях.

7. Розроблення й реалізація інвестиційно-інноваційної політики, що забезпечує розширене відтворення в галузі

Для цього буде потрібно розробити рекомендації щодо розвитку інноваційних процесів у різних галузях і сферах АПК, реалізація яких дозволить здійснити прискорення науково-технічного прогресу, а також рекомендації

та нормативні документи щодо вдосконалення правового захисту результатів науково-технічної діяльності та здійснити ефективне використання сукупного інтелектуального потенціалу галузі.

Крім цього, необхідно мати чіткі рекомендації щодо механізму інвестування ресурсів у відтворення, відновлення й розвиток виробничого потенціалу АПК, що дозволяють активізувати інвестиційні процеси в галузях і сферах агропромислового виробництва.

8. Здійснення реалізації науково обґрунтованої програми розвитку сільських територій із вирішенням усього комплексу питань соціального облаштування села.

Зокрема, слід розробити методи регулювання сільського ринку праці, що дозволяють забезпечити повну й ефективну зайнятість сільського населення, і організаційно-економічний механізм підвищення доходів і скорочення бідності населення з посиленням мотивації праці та зниженням економічної нерівності в галузі.

9. Реалізація на практиці чіткого організаційно-економічного механізму розвитку і регулювання земельних відносин у сільському господарстві.

Зокрема, необхідно в першу чергу розробити методологію інституційного аналізу та організаційно-економічний механізм обороту земель сільськогосподарського призначення, механізм застави земель, а також інші методи регулювання земельних відносин у сільському господарстві, що дозволять підвищити зацікавленість сільськогосподарських товаровиробників у раціональному використанні, збереженні та покращанні земельного потенціалу країни. Має бути розроблено систему організаційно-економічних методів ефективного використання та охорони земель у сільському господарстві, удосконалено методи кадастрового оцінювання земель сільськогосподарського призначення та механізми їхньої оренди.

Висновок із цього дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. На нинішньому етапі розвитку аграрної економіки, підвищення ефективності агропромислового виробництва першочергового значення набуває прискорення науково-технічного прогресу, визначальна роль у якому належить інноваційній діяльності, створенню інноваційної продукції та її реалізації в аграрному виробництві. Проте досягнення науково-технічного прогресу поки що органічно не включено у здійснення соціально-економічних і техніко-технологічних процесів розвитку сільськогосподарського виробництва та інших галузей агропромислового комплексу. Слабкою ланкою залишається організація широкого застосування у виробничій сфері наукових розробок, створення умов для підвищення економічної зацікавленості господарських структур у використанні інноваційної продукції. Цим зумовлюється актуальність теми дослідження, наукове значення та практична цінність одержаних результатів.

Список використаних джерел

1. Дацій О. І. Фінансове забезпечення інновацій в агропромисловому комплексі України. *Проблеми інвестиційно-інноваційного розвитку*. 2011. № 1. С. 65–76.
2. Пухгал О. Г. Модернізація державного управління в контексті розвитку громадянського суспільства в Україні: монографія. Київ: ВПЦ Київ. ун-ту, 2010. 287 с.
3. Шпикуляк О. Г. Етапність інноваційного процесу та оцінка ефективності інноваційної діяльності. *Економіка АПК*. 2011. № 12. С. 109–116.
4. Шубравська О. Інноваційний розвиток аграрного сектора економіки України: теоретико-методологічний аспект. *Економіка України*. 2012. № 1. С. 27–35.

References

1. Datsiy, O.I. (2011). Financial support for innovation in the agricultural sector of Ukraine. *Problems of investment and innovation*, 1, 65–76. [in Ukrainian].
2. Pukhkal, O.G. (2010). Modernizatsiya power management in the context of the development of the mass organization in Ukraine. Kyiv [in Ukrainian].
3. Shpykulyak, O.G. (2011). Stages of the innovation process and evaluation of innovative activity. *Economy APC*, 12, 109–116. [in Ukrainian].
4. Shubravska, O. (2012). Innovative development of the agricultural sector of Ukraine's economy : theoretical and methodological aspects. *Economy of Ukraine*, 1, 27–35. [in Ukrainian].

Shportyuk N. L., PhD in Public Administration, Associate Professor of Management and Law Department, Dniprovsky State Agrarian and Economic University, Dnipro
ORCID 0000-0003-1941-8522

STATE REGULATION OF DEVELOPMENT OF INNOVATION PROCESSES IN THE FIELD OF AGRICULTURAL ECONOMY AND LAND RELATIONS

The article considers the importance of innovative development of the Ukrainian agroindustrial complex as an indispensable condition for competitiveness in the agrofood market. The theoretical foundations of the sectoral innovation system of agroindustrial complex, the current state of innovative development of the agrarian sphere, including state regulation and informational and consulting support are revealed.

The article gives a detailed analysis of the main directions of the development of innovative processes in the field of agribusiness and land relations, and provides practical recommendations for improving the efficiency of innovative activity in agroindustrial production.

The purpose of the article is to develop theoretical and methodological principles and practical recommendations for improving the efficiency of innovative activity in agroindustrial production.

In the field of agribusiness and land relations it is expedient to distinguish the following main directions of development of innovation processes:

1. Ensuring the development and implementation of agrarian policy in Ukraine for the long-term, adequate process of globalization.
2. Improvement of organizational and economic mechanism of functioning of agroindustry complex with the purpose of creation of highly developed sustainable agricultural production.
3. Development of the methodology of forming an organizational and economic mechanism for the development of industries and forms of management in the agroindustrial complex.
4. Formation of perspective models of markets for raw materials, food and material and technical resources.
5. Development of the forecast of development of agroindustrial complex for a long-term perspective.
6. Development of informatization and computerization of production and implementation of innovative management methods.
7. Development and implementation of investment and innovation policy, which provides enhanced reproduction in the industry
8. Implementation of scientifically grounded program of development of rural territories with the decision of the whole complex of issues of social settlement of the village.
9. Implementation in practice of a clear organizational and economic mechanism for the development and regulation of land relations in agriculture.

At the present stage of development of the agrarian economy, increasing the efficiency of agricultural production, the acceleration of scientific and technological progress, the determining role in which the innovation activity belongs, the creation of innovative products and their implementation in agrarian production, is of paramount importance. However, the achievements of scientific and technological progress are not yet organically included in the implementation of socio-economic and technological and technological processes of agricultural production and other branches of the agroindustrial complex.

The weak link remains the organization of wide application in the field of scientific developments, creation of conditions for increasing the economic interest of economic entities in the use of innovative products. This is determined by the relevance of the research topic, the scientific significance and the practical value of the results obtained.

Key words: agroindustrial production, introduction, economic efficiency, innovation, innovative activity, regulation, land relations.

Надійшла до редколегії 08.04.2019 р.